

Usos lingüístics a la UIB: l'anglès a l'aula

Language uses at UIB: English in the classroom

Rosa CALAFAT-VILA
Universitat de les Illes Balears

Data de recepció: 12 de març de 2018

Data d'acceptació: 15 de maig de 2018

RESUM

L'objectiu d'aquest article és aportar algunes consideracions a l'entorn de l'ús a l'aula de la llengua anglesa, en tant que llengua franca acadèmica internacional, en l'àmbit universitari català, concretament en el de Mallorca. Volem respondre, encara que sigui parcialment, a la qüestió de fins a quin punt els recursos culturals i econòmics d'aquesta llengua d'ús internacional influeixen en els usos lingüístics del col·lectiu docent que imparteix assignatures de grau en anglès a la Universitat de les Illes Balears (UIB). A partir d'un qüestionari s'avalua, per una banda, la motivació d'aquest col·lectiu; i, per l'altra, se n'extreu les ideologies lingüístiques subjacents. En el context descrit, la llengua catalana, que fins ara havia de resistir a la pressió de l'espanyol, idioma hegemònic de l'Estat, es troba empenya pel pes de la globalització.

PARAULES CLAU: usos lingüístics, ideologies lingüístiques hegemòniques, internacionalització, llengües acadèmiques a la Universitat de les Illes Balears.

ABSTRACT

The aim of this paper is to put forward some ideas about the use of the English language in the classroom as an international academic *lingua franca* in the Catalan university context and specifically in that of Mallorca. We want to answer, even if only partially, the question of the extent to which the cultural and economic resources of this language of international use influence the language uses of teachers lecturing undergraduate course subjects in English at the Universitat de les Illes Balears (University of the Balearic Islands, UIB). On the basis of a questionnaire, the motivation of this group is assessed and the underlying language ideologies are determined. In this context, the Catalan language, which hitherto had to resist the pressure of Spanish – the hegemonic language of Spain –, is now under the pressure of globalization.

KEYWORDS: language uses, hegemonic language ideologies, internationalization, academic languages at the Universitat de les Illes Balears.

1. INTRODUCCIÓ

Aquest article analitza els usos lingüístics i les ideologies que se'n deriven entre els professors que fan classes de grau en anglès a la Universitat de les Illes Balears.¹ A tal efecte, hem elaborat l'*Enquesta d'ús de l'anglès a l'aula*. Ens centram, per tant, en l'activitat docent² acadèmica i no en la labor investigadora.

Les aules universitàries de l'espai lingüístic català³ tenen percentatges variables d'ús de la llengua pròpia i de la llengua de l'Estat, i els seus actors són lliures de fer-ne la tria (Pons, 2015: 160). A aquesta dinàmica, s'hi afegeix la presència de l'anglès (Bastardas, Boix i Torrens, 2018: 18), com a llengua franca acadèmica internacional: «llengua que utilitzen com a mitjà de comunicació per a finalitats d'ensenyament superior o de comunicació científica dues o més persones pertanyents a grups amb diferents llengües pròpies» (Vila, 2018: 237). Els blocs descrits —català i castellà per una banda, anglès per l'altra— posen l'eix d'atenció en el conflicte lingüístic intern —dues llengües oficials en contacte, amb el català com a llengua pròpia—, més que no en l'extern (Bastardas, Boix i Torrens, 2018: 15), encoixinat pels avantatges, en termes de producció i de mercat, de la internacionalització.

En aquest espai de gestió multilingüe, la necessitat de reglamentar els usos de llengües com la catalana, la presència funcional de les quals depèn de polítiques lingüístiques de protecció, esdevé cabdal. Les tries lingüístiques dels professors enquestats denoten la ideologia envers les llengües presents a la Universitat de les Illes Balears i, per tant, a la societat. Al cap i a la fi, les universitats s'insereixen en els contextos sociolingüístics propis del seu entorn (Wodak, 2012: 219), i les tries lingüístiques que s'hi fan responen a l'*habitus* o espai cognitiu social en què es troben (Capdevielle, 2011: 35-41).

Actualment, la universitat balear se situa entre les que promocionen l'anglès per sobre del recomanat en el sistema espanyol. Aquest fet no ha provocat cap queixa entre la comunitat universitària. Tot transcorre amb la normalitat que imposa una llengua prestigiada. El document marc de política lingüística universitària estatal del 2017 en recomana el B1, sens perjudici que les universitats puguin requerir-ne un de superior en certes titulacions.⁴ En l'espai català, les opcions són diverses (Pons, 2015: 167-171). Mentre que la UIB demana a tot graduat el requisit de certificar el nivell B2 d'anglès,⁵

1. Una de les característiques de la universitat il·lenca, entre les seves homòlogues de l'espai lingüístic català, és que té la funció consultiva, per raó estatutària, en tot el que fa referència a la llengua catalana. Per a més informació, vegeu <https://seu.uib.cat/fou/acord/63/6337.html>, consulta: 17 gener 2018.

2. Cal tenir present que és en el grau on s'adquireix la terminologia pròpia de cada estudi. Aquesta pràctica garanteix un cert funcionament autònom de l'idioma vehicular (Lamuela, 1987: 70), que en el cas que ens ocupa hauria de ser el català.

3. Les universitats de l'àmbit lingüístic català tenen plataformes que les aglutinen, com ara la Xarxa Vives d'Universitats (<http://www.vives.org/qui-som>, consulta: 17 gener 2018).

4. Vegeu http://www.crue.org/Documentos%20compartidos/Sectoriales/Internacionalizaci%C3%B3n%20y%20Cooperaci%C3%B3n/Marco_Final_Documento%20de%20Politica%20Linguistica%20reducido.pdf, p. 6, consulta: 13 febrer 2018.

5. Vegeu http://estudis.uib.cat/grau/coneix_idioma/, consulta: 17 gener 2018.

la Universitat de Girona (UdG), per posar un exemple, derogava, recentment, l'exigència del nivell B2.1 per acabar els estudis de grau.⁶

2. USOS LINGÜÍSTICS I IDEOLOGIES A L'ESPAI UNIVERSITARI

2.1. Usos lingüístics

L'anglès s'ha erigit en llengua global. El món econòmic i cultural s'hi expressa. Assistim a noves realitats, societats europees en què l'anglès ha deixat de ser-hi llengua estrangera per tenir-hi la funció d'una L2 (Gorter, 2006: 53), o llengua més pròxima a la materna, i relacionada amb espais socials. La pressió que aquesta exerceix com a llengua franca acadèmica internacional ha fomentat propostes de distribució funcional. Reservar l'espai docent i de la comunicació científica interna per als membres de la comunitat lingüística i expressar les descobertes amb la llengua franca permet a les llengües acadèmiques o vehiculars de les comunitats mitjanes, com ara la catalana (Vila, 2018: 256-260), arribar, encara que amb dificultat, al grau de completesa formal (Corbeil, 1999: 75-84) a què poden aspirar.⁷ Aquestes, que se situen demogràficament entre el mig milió de parlants i els vint-i-cinc milions, disposen de prou recursos simbòlics, acadèmics, administratius, comunicatius i polítics per ser vehiculars, però «no gaudeixen de les prestacions de la gran escala en què es mouen les llengües hipercentrals ni pateixen les limitacions de les llengües de les comunitats lingüístiques petites, fins i tot minúscules» (Bastardas, Boix i Torrens, 2018: 13).

En la recerca, es constata un ascens de l'anglès a les universitats de l'àmbit català. Les tesis doctorals llegides en aquesta llengua a la UIB (gràfic 1), al curs 2015-2016, representen el 25,37 %, mentre que les de català, el 16,42 %. El 2017-2018, s'hi comprova un augment de l'anglès⁸ i una reculada del català. La primacia del castellà, amb un 57,48 % i un 58,54 %, respectivament, segueix inqüestionable.

Si confrontam aquests resultats amb els d'una de les universitats de referència del nostre espai lingüístic, com ara la Universitat Pompeu Fabra,⁹ al curs 2016-2017, es llegiren 158 tesis en anglès, 53 en castellà i tan sols 9 en català.¹⁰ La tendència, sembla,

6. Vegeu https://www.udg.edu/ca/Portals/13/Acreditaci%C3%B3%203a%20llengua/19._Pol%C3%ADtica_3a_llengua.pdf?ver=2017-07-04-104507-350, consulta: 13 febrer 2018.

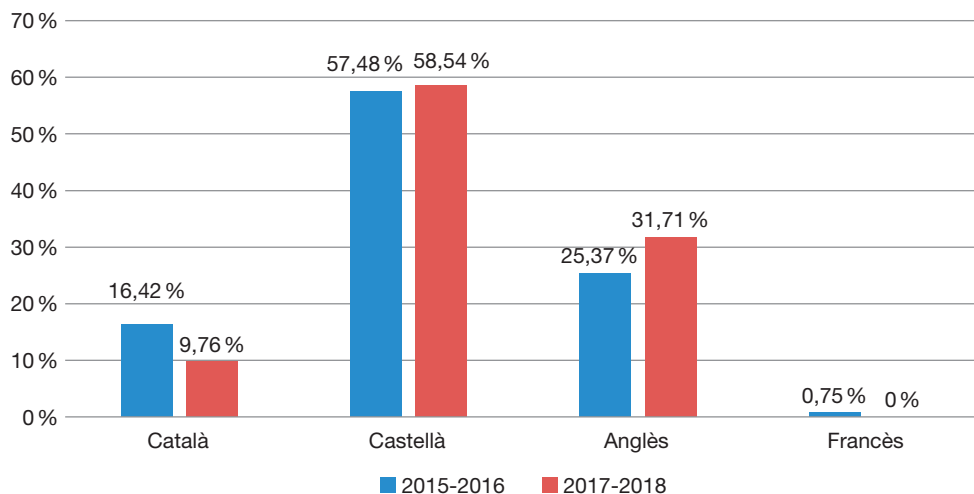
7. Les polítiques governamentals més recents estimulen la realitat multilingüe com a pont per fer del català la llengua vehicular (Riera, 2011: 160-163).

8. Dades elaborades per Josep M. Domènech, tècnic de Coordinació de Política Lingüística de la UIB (gener de 2018). Aquests resultats han de formar part de l'estudi que elabora la Xarxa Vives d'Universitats sobre la llengua de les tesis doctorals a les universitats catalanes.

9. La Universitat Pompeu Fabra declara: «El català —llengua pròpia i oficial de la UPF—, el castellà —cooficial— i l'anglès» com a «llengües de comunicació i treball acadèmic per excel·lència». Vegeu <https://www.upf.edu/web/learning-catalan/apartat-10>, consulta: 1 març 2018.

10. Vegeu el document *Les llengües de les tesis doctorals en l'àmbit universitari*, https://www.upf.edu/documents/3947927/96321768/20171128_Informe+llengua+tesis+doctorals-ca.pdf/be5b3ae5-7029-53b6-f358-c49d61aaf234, consulta: 10 febrer 2018.

GRÀFIC 1
Les llengües de les tesis doctorals a la UIB (cursos 2015-2016 i 2017-2018)

FONT: Josep M. Domènech, tècnic de Coordinació de Política Lingüística de la UIB.

és de reservar l'espai d'innovació científica a l'anglès. D'altra banda, no podem obviar que la creació de coneixement, un dels pilars universitaris, i l'activitat docent són dues funcions convergents.

En tot cas, regular el català per consolidar-ne espais d'ús requereix una bona planificació.¹¹ Les universitats catalanes elaboren reglaments d'usos lingüístics (Pons, 2015: 162-167), que solen respondre a les directrius comunes de vehiculació i promoció del català, proposades per la Comissió de Llengua de l'espai Vives.¹² La necessitat d'aquesta reglamentació s'accentua, encara més, tenint en compte els efectes de la internacionalització: «La majoria d'estrangers que vénen a estudiar a les universitats catalanes només saben parlar castellà, i això aparta el català de moltes aules.»¹³ Els programes de mobilitat universitària, la mercantilització de l'ensenyament superior (Vila, 2018: 258) i les realitats sociolingüístiques de les llengües de comunitats lingüístiques mitjanes (Ylöne, 2015: 64-102) fan imprescindible la planificació dels

11. Els diversos reglaments d'usos lingüístics garanteixen la presència vehicular de la llengua pròpia. Vegeu el de la Universitat de Barcelona (<http://www.ub.edu/cub/criteri.php?id=2626>), o el de la Universitat de València: «La Universitat de València té com un dels objectius fonamentals l'assoliment de l'ús normalitzat de la llengua pròpia, de manera que aquesta pugui desenvolupar totes les funcions sociolingüístiques com a llengua de cultura moderna» (<https://www.uv.es/sgeneral/Reglamentacio/Doc/Estudis/C72.pdf>, consulta: 13 febrer 2018).

12. Vegeu <http://www.vives.org/serveis/pla-de-politica-linguistica/>, consulta: 17 gener 2018.

13. Notícia de la CCMA (<http://www.ccma.cat/324/la-plataforma-per-la-llengua-acosta-els-erasmus-a-la-realitat-catalana/noticia/225207/>, consulta: gener 2018).

usos acadèmics. Els investigadors de l'àmbit català dediquen línies de recerca i investigació a l'espai universitari multilingüe.¹⁴

Altrament, les universitats espanyoles parlen de bilingüisme a l'hora d'encabir l'anglès a l'aula. El maig del 2017, des de la Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles (CRUE), es publica el Pla de política lingüística per a la internacionalització universitària.¹⁵ El gruix del document es dedica a programes per a la incentivació de l'anglès. S'hi recomana incrementar el nombre de graus i màsters bilingües —espanyol i anglès— com una manera de donar resposta a la globalització de l'economia mundial.¹⁶

2.2. Ideologies i tries lingüístiques

El mercat,¹⁷ transacció de béns, recursos i activitats en un espai delimitat de què disposa una llengua per entrar en competència amb les altres, dissenya el consens social en forma d'estratègies econòmiques i de desenvolupaments culturals globals, i les universitats catalanes hi responen: «La globalització no és una ideologia, sinó un procés objectiu d'estructuració del conjunt de l'economia, les societats, les institucions, les cultures, etc.» (Castells, 2004: 18). El fet que les llengües s'hagin associat al control econòmic i ideològic de les seves cultures (Fishman, 1989) explicaria l'enclosa del català dins el context descrit. Segons les darreres enquestes d'usos,¹⁸ el fet de conèixer el català no n'implicaria l'ús (Gomila, 2015), sotmès, aquest, a les pressions socials regulades per la ideologia o el discurs dominant (Leblanc, 2016: 43-69). Difícilment trobarem un grau, tret de l'específic en la matèria, amb presència exclusiva del català entre les universitats de la comunitat catalana. La presència de la llengua pròpia¹⁹ sembla més una

14. Entre les línies de recerca actuals, el Cercle de Lingüística Aplicada de la Universitat de Lleida treballa la perspectiva plurilingüe en l'ensenyament de l'anglès com a llengua franca a la universitat. Es tracta d'un projecte que és a càrrec dels investigadors Enric Llorca i Josep M. Cots (<http://www.dal.udl.cat/reerca/CLA.html>, consulta: 17 gener 2018).

15. *Documento marco de política lingüística para la internacionalización del sistema universitario español* (en línia) (2017), <http://www.crue.org/Documentos%20compartidos/Sectoriales/Internacionalizaci%C3%B3n%20y%20Cooperaci%C3%B3n/Marco_Final_Documento%20de%20Politica%20Linguistica%20reducido.pdf> (consulta: 13 febrer 2018), p. 11.

16. Citat a *Documento marco...*, p. 11, consulta: 13 febrer 2018.

17. Vegeu especialment l'apartat «Els capitals econòmics, culturals, lingüístics, socials i simbòlics» (Boix i Vila, 1998: 139-142).

18. Vegeu *Enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears del 2014*, estudi del Grup de Recerca Sociolingüística de les Illes Balears (<https://www.slideshare.net/senyorspock/enquesta-dusos-lingstics-a-les-illes-balears-2015-resultats-bsics>, consulta: 13 febrer 2018). Pel que fa a la comunitat autònoma de Catalunya, segons dades del 2008, «poc més d'un terç de la població declara que té el català com a llengua habitual, i aquest percentatge disminueix entre la població jove, que és precisament la més capacitada per usar-lo» (Riera, 2011: 163).

19. Quant a usos i representacions del català a les Illes, vegeu la informació continguda a la plana web del Grup de Recerca Sociolingüística de les Illes Balears (GRESIB): <http://www.uib.cat/depart/dfc/gresib>, consulta: 13 febrer 2018.

qüestió de responsabilitat individual que no de funcionament general. Al grau de física de la UIB, el català hi és majoritari amb un 62 %; l'anglès hi té una representació del 6 %. Al de fisioteràpia, el castellà hi és en un 71 %, enfront del 9,9 % de l'anglès.²⁰

En una societat com la catalana, que ha rebut la pressió d'una llengua d'Estat, l'hegemonia de la qual s'ha predicat per violència legal des del segle XVIII (Ferrer i Gironès, 1985), la construcció d'un univers cultural propi, àdhuc de referencialització lingüística, ha estat i és complicat (Gifreu i Corominas, 1991: 157-194; Marí, 2016: 219-229). D'aleshores ençà, el *cuervo unido de nación* (Lüdtke, 1989: 272) compareix adesiara entre les elits culturals en forma de *Manifiesto por una lengua común*, 23 de juny de 2008²¹ (Pradilla, 2017: 225); i les universitats no en són absents. La presència del català a la universitat balear ha estat i és motiu, adesiara, d'algun titular que així ho posa en relleu. El *Diario de Mallorca* informava, el 17 de desembre de 2010, que un 19 % dels estudiants de 4t d'ESO de les Illes no volien estudiar-hi a causa de l'exigència de català. La recent Facultat de Medicina de la UIB ha vist com 31 dels 62 alumnes matriculats, que provenen de comunitats autònomes que no tenen el català com a llengua pròpia, han provocat el canvi lingüístic cap a la llengua prevalent: «El elevado número de peninsulares obliga a dar las clases de Medicina en castellano».

En aquest context de distorsió de l'espai lingüístic,²² i per tant cultural, català, hi entra en competència l'anglès. La internacionalització de la docència comporta, a parer de la Universitat Autònoma de Barcelona, incorporar al grau «un ventall ampli d'assignatures impartides en anglès», per tal de facilitar «la incorporació a les nostres aules d'estudiants d'arreu del món, posicionant millor l'oferta formativa de la nostra universitat en el context internacional».²³ La Universitat de les Illes Balears o la Universitat de Barcelona, per als graus d'economia de l'empresa, marquen el requisit de l'anglès.²⁴ A la cua, s'hi posen les altres llengües del mercat europeu, àdhuc la pròpia, que no aconseguen ser-hi en termes de necessitat, malgrat que hi resisteixi en condicions de voluntat.²⁵

20. *Informe estadístic: Llengua de la docència a les assignatures de la UIB (curs 2015-2016)*, elaborat pel Servei d'Estadística i Qualitat Universitària de la Universitat de les Illes Balears (SEQUA).

21. El *Manifiesto* rememora la data del 23 de juny de 1768, en què Carles III signa a Aranjuez la reial cèdula que ha de fer extensiu l'idioma de l'Estat i ha de bandejar l'ús del català a l'Administració i a l'ensenyament.

22. Segons el document *Perfil dels alumnes de nou ingrés a la UIB el curs 2015-2016*, el català se situa en primera posició pel que fa a parlants amb adquisició del nivell C1 o capacitat funcional de l'idioma. El castellà ho fa al nivell C2, o correcció semblant a la d'un nadiu mitjà. Vegeu *Enquesta de perfil i satisfacció de l'alumnat de nou ingrés: Total UIB, 2015-2016*, elaborat pel SEQUA.

23. Vegeu <http://www.uab.cat/doc/Reconeixementdocenciaimpartida-angles-participacio-programa-argo-cursosMOOC-301014>, consulta: 13 febrer 2018. Aquest document recull els incentius als professors que fan docència en anglès.

24. Vegeu l'apartat «Què necessites per començar?», del grau d'empresa internacional de la Universitat de Barcelona (<http://www.ub.edu/economiaempresa/grau/gei>, consulta: 13 febrer 2018).

25. Els programes de voluntariat per la llengua de les universitats catalanes constaten les limitacions impositives del català. A tall d'exemple, vegeu <http://www.uab.cat/web/connecta-la-comunitat-d-uab-idiomes/voluntariat-linguistic-1345701770876.html>, consulta: 13 febrer 2018.

3. MÈTODES

Per mesurar els usos lingüístics i les ideologies subjacents en el col·lectiu de professors que fan docència al grau en anglès, elaborarem un qüestionari, el qual es va enviar per correu electrònic als docents de les vuitanta-una classes en anglès corresponents al primer semestre del curs 2016-2017 i de les setanta-set del segon semestre del 2017-2018, seguint la informació que consta a les guies docents. Un mateix professor podia tenir més d'una petició, en cas que impartís assignatures diferents en anglès. No s'hi discriminà aquelles assignatures d'ensenyament lingüístic i literari, atès el fet que els seus docents són els que imparteixen les assignatures d'anglès d'especialitat als diferents graus. La difusió i la recopilació de dades anaren a càrrec del Centre de Tecnologia de la Informació²⁶ de la UIB. L'enquesta fou activa durant quinze dies.

El qüestionari, que emprà la tècnica de recopilació d'informació pròpia del mètode qualitatiu, consta de set preguntes, les quals responen als blocs d'interès esmentats: usos i ideologies.

El text que acompanyà l'enquesta, i que pretenia la participació dels implicats, es limitava a demanar-ne la col·laboració amb la intenció d'arreglar dades sociolingüístiques de l'anglès a la docència a la UIB. L'*Enquesta d'ús* obtingué una participació del 62 % a la primera ronda i d'un 53,25 % a la segona.

La població estudiada es pot dividir en tres grups: *a*) els docents que fan assignatures que pertanyen a plans d'internacionalització; *b*) els que ho fan a criteri propi o del departament, i *c*) els que imparteixen matèries específiques de cada grau per acreditar el nivell B2 d'anglès i que pertanyen als estudis de filologia anglesa.

La majoria dels enquestats del grup *a*) i *b*), tant a la ronda del primer semestre com a la del segon, estan adscrits a la Facultat de Turisme, grau de ciències socials i jurídiques, a l'Escola Politècnica, grau d'enginyeria informàtica —estudis que tenen pla d'internacionalització—, i a la Facultat d'Economia i Empresa, grau de ciències socials i jurídiques, que fa un itinerari en anglès al grau d'economia i al grau d'administració d'empreses. Els del grup *c*) són majoritàriament del grau d'estudis anglesos de la Facultat de Filosofia i Lletres. El percentatge de participació de cada grup és el següent: a la primera ronda, els del grup *c*) ho feren amb un 39,2 % i a la segona amb un 39 %. Els del grup *a*) i *b*), segons estudis, mostraren la participació següent: economia i empresa, a la primera ronda, un 37,2 %; a la segona, un 31,7 %; els de turisme, un 15,6 % a la primera i un 19,5 % a la segona; en tercer lloc, els d'informàtica, amb un 7,8 % a la primera ronda i un 9,7 % a la segona.

La informació de cada pregunta s'ha extret tenint en compte el perfil dels enquestats: edat, categoria laboral i llengua de resposta. La mostra conté un percentatge considerable de professors estables: titulars d'universitat, amb un 29 % tant a la primera com a la segona tanda, seguits dels titulars d'escola, 16 % i 17 % respectivament. Parlem, doncs, de població assentada, si no nativa de la comunitat autònoma de les Illes Balears, la majoria dels quals han rebut els efectes de les polítiques derivades de

26. Vegeu <https://www.cti.uib.cat/>, consulta: 17 gener 2018.

la Llei de normalització lingüística, aprovada el 1986. La franja d'edat majoritària de la mostra és la dels 40 als 49, dada que s'explica per les mateixes característiques de la carrera universitària. Pel que fa a la tria lingüística, els de la primera ronda fan ús del castellà majoritàriament: 61 % responen en castellà i 54,91 %, en català; els de la segona ronda es decanten pel català, 45,09 %, enfront del 39 % que ho fan en castellà. Aquests resultats dins l'àmbit global universitari s'ajusten en segona ronda a l'univers sociolingüístic que descriuen les dades sobre la presència del català a l'aula:²⁷ al curs 2015-2016, a la UIB, el català seria l'idioma més usat a les classes, amb un 49,7 %, seguit del castellà, amb un 38,6 %, i de l'anglès, amb un 11,2 %.

En les transcripcions de les dades, s'han identificat els tòpics o ideologies lingüístiques presents en les respostes o discurs (Dijk, 1984: 55-64). Els enquestats revelen actituds positives a l'entorn de la llengua de comunicació, en termes de promoció i de necessitat.

4. ANÀLISI DE LES DADES

Les respostes a la primera pregunta, «Per què us vàreu decidir a impartir aquesta assignatura en anglès?», i a la setena, «T'agradaria haver respost a alguna pregunta que no t'han formulat?», construeixen el gruix del relat dels enquestats al voltant de les llengües, les tries i les ideologies. La perspectiva d'entrar a través d'una llengua en un món de progrés minimitza l'esforç dels actors implicats i crea actituds de foment d'ús envers aquesta (Strubell, 2011: 172; Pons, 2015: 174-177). Un dels enquestats assevera fer les classes en anglès «per motivació». En termes de competència sociopragmàtica o d'adaptació a l'*habitus*, la motivació o actitud positiva cap a la llengua incideix de manera directa en el seu aprenentatge i ús (Alcón *et al.*, 2007: 38).

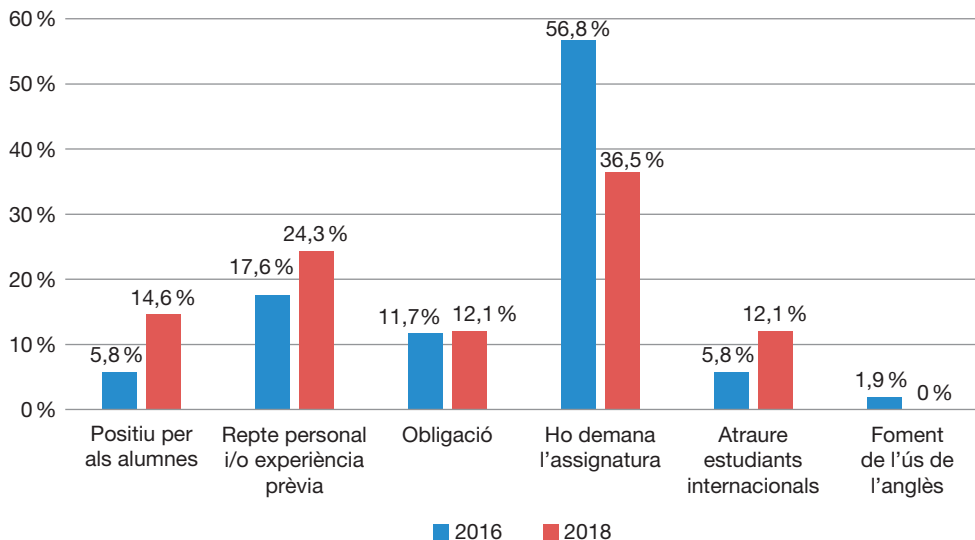
Les raons per les quals els enquestats manifesten fer docència en anglès (gràfic 2) són: *a*) d'entorn: «perquè ho demana l'assignatura» o «perquè ho imposa el departament». Aquestes afirmacions responen als ítems «obligació» i «ho demana l'assignatura» que marca el quadre estadístic de sota; *b*) d'utilitat, internacionalització i competitivitat (Gardner i Lambert, 1972): «per la quantitat de recursos electrònics i bibliogràfics que hi ha en anglès per a aquesta assignatura, i per atraure estudiants internacionals a les meves classes», «entenc de vital importància augmentar l'oferta d'assignatures en anglès a la UIB de cara a millorar-ne la internacionalització i atreure alumnat d'altres països», «perquè en una assignatura del grau de turisme, és imprescindible que els estudiants siguin bilingües o capaços d'avaluar decisions de gestió en anglès».²⁸ Les respostes donen compte de l'ítem «atreure estudiants internacionals»; *c*) de competència lingüística: «perquè escric els meus articles en anglès i faig recerca en anglès», «tinc un nivell C1 de l'EOI i és una excel·lent opció per compartir i impul-

27. Informe estadístic... (SEQUA).

28. A tall d'apunt, la doble titulació del grau d'administració i de turisme té un ús majoritari del castellà, amb un 69,7 %, seguit de l'anglès, amb un 18 %; el català hi és present amb un 12,3 %.

GRÀFIC 2

Pregunta 1: «Per què us vàreu decidir a impartir aquesta assignatura en anglès?»

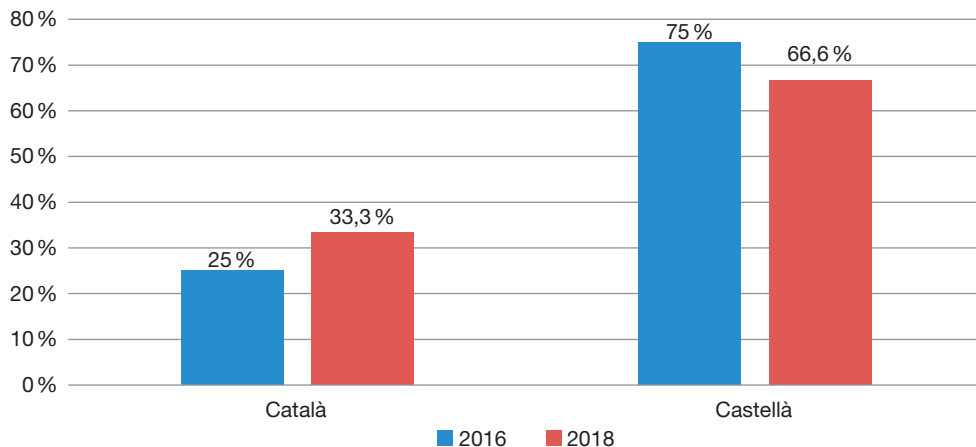
FONT: Text de l'enquesta, Rosa Calafat; processament de dades, Josep M. Domènech.

sar els coneixements de l'anglès entre els universitaris», «perquè ja hi havia altres grups en castellà/català i quan m'ho varen proposar em va parèixer interessant tenir un grup en anglès i poder treballar una competència més», «per forçar-me a millorar el meu nivell de coneixement de l'idioma i la meva pronunciació», «perquè ho trobo interessant», «crec que és positiu per als alumnes per millorar la seva competència en anglès». Aquestes asseveracions corresponen a l'ítem «repte personal o experiència prèvia». Finalment, *d*) de motivació: «perquè creia que era un valor afegit per als alumnes i millorava les seves possibilitats d'ocupació», «per fomentar l'anglès a la UIB», «per millorar la docència», «perquè considero que és el més adequat per als alumnes», que estadísticament es representen amb els ítems «positiu per als alumnes» i «foment de l'ús de l'anglès». Enrere queda el concepte de dificultat o de barreja infranquejable: «suposava un nou repte i va estretament lligat als meus temes de recerca», reservat a les llengües subordinades.

La segona qüestió, «Impartiu aquesta assignatura a altres grups en una altra llengua?» (gràfic 3), pretén mesurar les tries lingüístiques del professor, i per tant la ideologia subjacent. A la primera ronda, un 19,6 % dels participants afirma desdoblar grup; a la segona, un 22 %. La llengua que trien és majoritàriament el castellà. Hi ha diferències percentuals entre els professors del primer semestre del curs 2016-2017 i del segon semestre del 2017-2018. Aquests darrers fan ús de la llengua pròpia de la UIB un 8,3 % més. Tanmateix, no deixa de ser una mostra de la realitat sociolingüística imperant. La universitat i la societat conformen un mateix univers sociolingüístic. El català serà present a la institució acadèmica en la mesura que la simbiosi li ho per-

GRÀFIC 3

Pregunta 2: «Impartiu aquesta assignatura a altres grups en una altra llengua?»

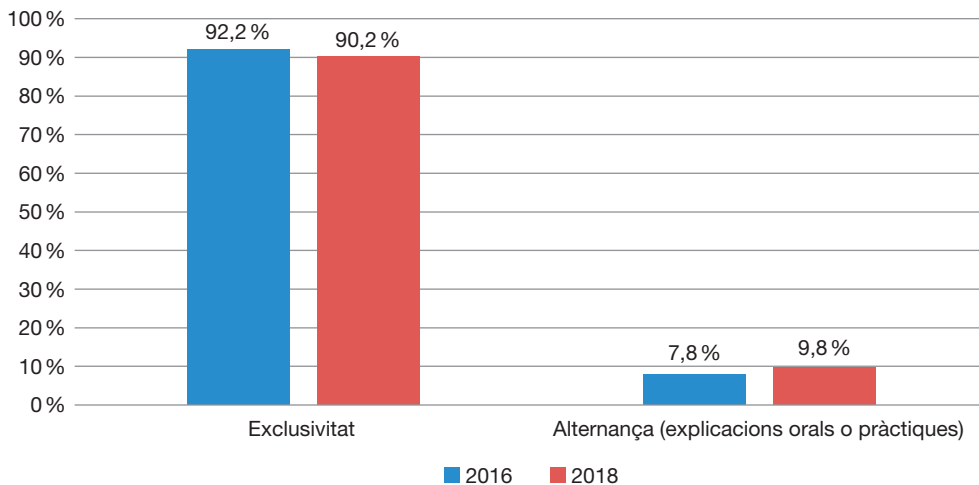
FONT: Text de l'enquesta, Rosa Calafat; processament de dades, Josep M. Domènech.

meti (Pons, 2015: 176). Ara bé, i en el cas balear, la institució, en tant que autoritat lingüística, ha anat, algun cop, a l'avantguarda de la representació social del català.

La tercera pregunta, «L'anglès hi té una presència exclusiva o alternau amb l'ús d'altres llengües?» (gràfic 4), vol constatar l'existència, encara que minsa, de l'aula heteroglòssica (García, 2009). El 7,8% dels professors de la primera ronda i el 9,8% de la segona reconeixen l'ús de diverses llengües a classe.

GRÀFIC 4

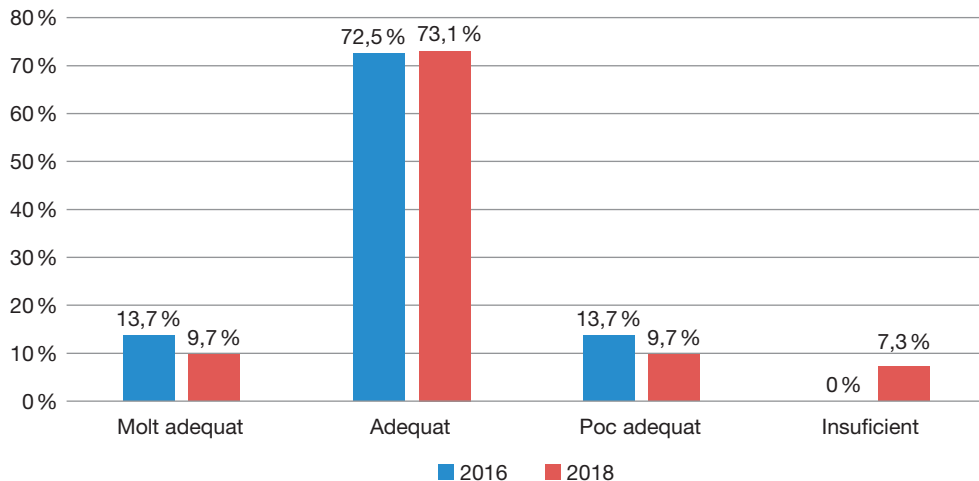
Pregunta 3: «L'anglès hi té una presència exclusiva o alternau amb l'ús d'altres llengües?»

FONT: Text de l'enquesta, Rosa Calafat; processament de dades, Josep M. Domènech.

GRÀFIC 5

Pregunta 4: «Quin diríeu que és el nivell de competència lingüística en anglès dels vostres alumnes?»

FONT: Text de l'enquesta, Rosa Calafat; processament de dades, Josep M. Domènech.

La quarta pregunta encara el professor a fer una estimació del nivell lingüístic de l'alumne: «Quin diríeu que és el nivell de competència lingüística en anglès dels vostres alumnes?» (gràfic 5). Les percepcions que puguin tenir els professors de la primera i segona rondes són semblants. Titllen d'adequat el coneixement d'anglès dels alumnes. El molt adequat, 13,7% a la primera ronda i 9,7% a la segona, coincideix amb els valors atorgats al poc adequat. El valor «insuficient» només és present entre els enquestats de la segona ronda, el 7,3% dels quals consideren que els alumnes no tenen el nivell que se'ls demana per seguir la classe.

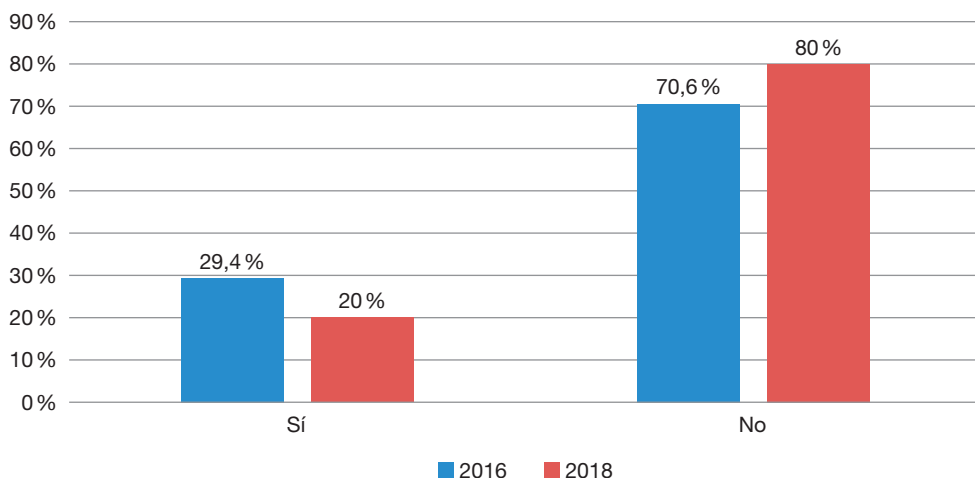
Les respostes a la qüestió «De quins materials de suport i recursos disposau per fer la docència en anglès?» constaten com l'anglès té una presència de llengua franca acadèmica a la recerca i la innovació científica: «hi ha més material en anglès que en castellà. Si hagués de lliurar-lo en castellà/català, hauria de traduir-lo», «tota la bibliografia / apunts / recursos web està feta en anglès», «manuals utilitzats publicats en anglès, webs de bases estadístiques en anglès (Eurostat, OCDE) i articles científics i de premsa en anglès», expliquen alguns dels professors.

La sisena pregunta, «Teniu revisió gratuïta dels materials docents, entorns digitals adequats, incentius laborals?» (gràfic 6), intenta establir el grau de coneixement que tenen els enquestats de les eines de què disposen. El resultat és que la majoria descobreix els ajuts a la correcció lingüística del Servei de Relacions Internacionals.²⁹

29. Ajuts per a projectes d'internacionalització per a facultats i escoles (<http://internacional.uib.cat/Mobilitat-i-intercanvi/Programes-per-al-PDI/Ajuts-projectes-internacionalitzacio/>, consulta: 17 gener 2018).

GRÀFIC 6

Pregunta 6: «Teniu revisió gratuïta dels materials docents, entorns digitals adequats, incentius laborals?»

FONT: Text de l'enquesta, Rosa Calafat; processament de dades, Josep M. Domènech.

A la darrera qüestió, «T'agradaria haver respost a alguna pregunta que no t'han formulat?», s'hi enfronten en paràmetres de tries, ideologies i recursos. Els professors es decanten per una internacionalització de l'ens universitari amb una pràctica de la llengua franca: «s'hauria d'organitzar un grau amb totes les assignatures en anglès perquè tindria molta demanda a Europa i seria molt positiu per a la UIB». Alhora, posen en evidència la necessitat que té actualment la UIB de regular els nivells de competència lingüística dels actors a l'aula i llurs usos docents:³⁰ «no em sembla bé que es permeti la matrícula de qualsevol alumne del programa Erasmus en una assignatura per a la qual, tal com indica la guia docent i estipula el Pla d'Estudis de la Titulació GEAN, es necessita un nivell C1», «hi ha d'haver més compensacions per l'esforç extra que suposa la docència en anglès, en el còmput de docència», «voldria disposar d'una major oferta de cursos d'anglès per al PDI», «dir-vos que a l'assignatura que imparteix no hi ha cap espanyol. Són 36 alumnes estrangers (Erasmus) amb coneixements d'anglès molt adequats. La inscripció és oberta a tothom però no n'hi ha cap dels nostros. Per experiència anterior, els nostres universitaris (és a dir, no d'Erasmus) solen tenir un coneixement no adequat o insuficient», i «crec que és important que l'assignatura s'imparteixi en anglès i es faci tot en anglès: classes, tutories,

30. El 19 i 20 d'octubre de 2017, la Universitat Rovira i Virgili acollí la jornada sobre *La gestió del multilingüisme a la docència universitària*, en l'entorn Vives d'universitats (XVU). S'hi reflexionà sobre les diverses experiències de planificació del català i de l'anglès a l'aula. Es posaren en comú tècniques de distribució funcional de les llengües des de la teoria sociolingüística i la didàctica (<http://www.vives.org/files/2017/11/Conclusions-FV-SLU.pdf>, consulta: 17 gener 2018).

presentacions orals dels alumnes, exàmens. Hi ha molts professors que no ho fan i permeten que es faci l'examen en espanyol o fan les tutories en espanyol. És incongruent amb l'esperit que hi ha darrere el fet de fer la docència en anglès».

5. CONCLUSIÓ

L'estudi que hem presentat mostra que el discurs de la utilitat i, per tant, de la necessitat de la llengua franca acadèmica internacional és present a totes les respostes dels professors que fan classes en anglès als estudis de grau a la Universitat de les Illes Balears.

L'*Enquesta d'ús de l'anglès a l'aula*, que passarem entre els esmentats professors, conclou que els valors de la internacionalització —disposició ideològica entorn de la llengua global— provoquen entre els enquestats actituds positives i, per tant, de motivació cap a la capacitació i ús de la llengua franca. Aquesta predisposició ideològica tendeix a minimitzar l'esforç dels implicats a la classe de grau en anglès, els quals n'assumeixen el cost. La major part dels subjectes de la mostra desconeixen els ajuts de què disposen. Els avantatges que la llengua franca proporciona, recursos culturals —ventall d'eines didàctiques i de recerca— i capitals econòmics —mobilitat, captació d'alumnes, oportunitats d'investigació, etc.— en fidelitzen l'usuari.

A la Universitat de les Illes Balears, la presència de l'anglès al grau no deixa de ser limitada. Cert és que s'assisteix a l'entrada de l'anglès en la investigació i en espais docents i administratius d'internacionalització. Les llengües de les tesis a la UIB demostren el ritme ascendent de la llengua franca en aquest àmbit. L'*Enquesta* mostra la necessitat que en aquests moments té la universitat il·lenca de regular i avaluar, per una banda, els nivells i usos de l'anglès a l'aula; i per l'altra, d'assistir els professors mitjançant formació permanent i assessorament lingüístic.

Les polítiques lingüístiques universitàries intenten garantir la presència del català com a llengua vehicular. No podem deixar de banda que la docència es nodreix del coneixement científic i que per tant tots dos àmbits estan interconnectats. Es necessiten polítiques que delimitin els usos lingüístics a l'aula i garanteixin la presència funcional del català.

Per altra banda, l'*Enquesta* volia mesurar la tria lingüística dels professors —entre el català, llengua pròpia i oficial, i el castellà, llengua cooficial— en desdoblar el grup. La tendència majoritària cap al castellà reflecteix l'adequació a l'espai sociolingüístic actual, en què es constata un augment de l'ús de l'espanyol.

La urgència de polítiques que tractin els usos lingüístics a l'aula i que fomentin actituds positives cap a la llengua pròpia esdevé crucial. Delimitar els espais per a la llengua franca resulta tan bàsic com establir els àmbits funcionals del català.

6. AGRAÏMENTS

Aquest article s'ha elaborat gràcies al projecte d'investigació FFI2016-80191-P (AEI/FEDER, UE), i es correspon amb les línies del Grup de Recerca en Història de la Llengua Catalana de l'Època Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- ALCÓN, Eva [et al.] (2007). «L'ensenyament / adquisició de segones llengües des d'una perspectiva pragmaticodiscursiva». *Llengua, Societat i Comunicació: Revista de Sociolingüística de la Universitat de Barcelona*, núm. 5, p. 34-41.
- BASTARDAS, Albert; BOIX, Emili; TORRENS, Rosa M. (2018). «Introducció». A: BASTARDAS, Albert; BOIX, Emili; TORRENS, Rosa M. (coord.). *El català, llengua mitjana d'Europa: Multilingüisme, globalització i sostenibilitat lingüística*. Barcelona: Octaedro, p. 9-22.
- BOIX, Emili; VILA, F. Xavier (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.
- CAPDEVIELLE, Julieta (2011). «El concepto de habitus: "con Bourdieu y contra Bourdieu"». *Anduli: Revista Andaluza de Ciencias Sociales*, núm. 10, p. 31-45.
- CASTELLS, Manuel (2004). «Globalització i identitat. Una perspectiva comparada». *Idees*, núm. 21, p. 17-28.
- CORBELL, Jean-Claude (1999). «Le plurilinguisme terminologique». A: CABRÉ, M. Teresa (dir.). *Terminología y modelos culturales*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, p. 75-84.
- DIJK, Teun van (1984). *Pragmatics & beyond*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- FERRER I GIRONÈS, Francesc (1985). *La persecució política de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62.
- FISHMAN, Joshua A. (1989). *Language and ethnicity in minority sociolinguistic perspective*. Filadèlfia: Multilingual Matters.
- GARCÍA, O. (2009). *Bilingual education in the 21st century: A global perspective*. Malden, MA; Oxford, Regne Unit: Wiley-Blackwell.
- GARDNER, Robert; LAMBERT, Wallace E. (1972). *Attitudes and motivation in second-language learning*. Nova York: Newbury House Publishers.
- GIFREU, Josep (dir.); COROMINAS, Maria (coord.) (1991). *Construir l'espai català de comunicació*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Centre d'Investigació de la Comunicació.
- GOMILA, Miquel (2015). «L'enquesta d'usos lingüístics a les Illes Balears 2015. Resultats bàsics». A: SlideShare [en línia]. <<https://www.slideshare.net/senyorspock/lenquesta-dusos-linguistics-a-les-illes-balears-2015-resultats-bsics>> [Consulta: gener 2017].
- GORTER, Durk (2006). «El frisó als Països Baixos». *Anuari de l'Agrupació Borriana de Cultura: Revista de Recerca Humanística i Científica*, núm. xvii, p. 51-64.
- LAMUELA, Xavier (1987). *Català, occità, friülà: llengües subordinades i planificació lingüística*. Barcelona: Quaderns Crema.
- LEBLANC, Jean-Marc (2016). «Phraséologie et formules rituelles dans le discours politique,

- l'expérimentation en lexicométrie». *LIDIL: Revue de Linguistique et de Didactique des Langues*, núm. 53, p. 43-69.
- LÜDTKE, Jens (1989). «Acerca del carácter imperial de la política lingüística de Carlos III». A: *La Corona de Aragón y las lenguas románicas: Miscelánea de homenaje para Germán Colón = La Corona d'Aragó i les llengües romàniques: Miscel·lània d'homenatge per a Germà Colón*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, p. 267-274.
- MARÍ, Isidor (2016). «Conflicte lingüístic i normalització: conceptes vigents per a les polítiques públiques?». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 26, p. 219-229.
- PONS, Eva (2015). «The position of Catalan in higher education in Catalonia». A: VILA, F. Xavier; BRETXA, Vanessa (ed.). *Language policy in higher education: The case of medium-sized languages*. Bristol, Regne Unit: Multilingual Matters, p. 153-180.
- PRADILLA, Miquel Àngel (2017). «El model lingüístic educatiu a Catalunya al segle XXI». *Revista Valenciana de Filologia*, núm. 1, p. 223-239.
- RIERA, Elvira (2011). «La intervenció en les competències, els usos, les ideologies: d'«El català, cosa de tots» a «El català, llengua comuna»». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 21, p. 155-167.
- STRUBELL, Miquel (2011). «Psicologia social». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 21, p. 169-181.
- VILA, F. Xavier (2018). «Les llengües mitjanes com a llengües acadèmiques: situació i perspectives». A: BASTARDAS, Albert; BOIX, Emili; TORRENS, Rosa M. (coord.). *El català, llengua mitjana d'Europa: Multilingüisme, globalització i sostenibilitat lingüística*. Barcelona: Octaedro, p. 235-265.
- WODAK, Ruth (2012). «Language, power, and identity». *Language Teaching*, núm. 45, p. 215-233.
- YLÖNE, Sabine (2015). «The position of Finnish and Swedish as well as other languages at universities in Finland». A: VILA, F. Xavier; BRETXA, Vanessa (ed.). *Language policy in higher education: The case of medium-sized languages*. Bristol, Regne Unit: Multilingual Matters, p. 64-102.